

TEATER

Kirjeldades meistritööd

Esmamulje Mai Murdmaa "Kuritööst ja karistusest" Arvo Pärdi muusikale

Tähtedena siravad laternad. Kellalöögid, aja piiride kadumine muusikas ("Cantus"). Sumedas valguses õõtsuvad tantsijad. Tõste, pööre, küünlaldena sirged naised meeste kätel. Pimedus. Vaikus.

Trellitatud valgussõõris keratõmbunud, eksistentsi paisatud inimene. Ahistus kasvab üha kiirenevaks visklemiseks küljelt küljele — vaenulikkus iseenda ja maailma vastu. Väljapääs näib olevat kuriteos: samm muutub poseerivaks ja uljaks (I sümfonia 2. osa), käed tõusevad võimukalt. Hiilimine pimeduses mööda diagonaalvihku, selja taha piiludes; rütmiline kõnnak kasvab järjest ruumihaaravamaks kuni kuriteo sooritamiseni.

Mai Murdmaa käsitleb kirjanduslikku ainet nagu kunstnik, kes antiigist või Piiblist laenatud motiivi alusel loob oma taise. Murdmaa balletid pole kunagi kirjandusliku materjali illustatsioonid, vaid iseseisvad teosed. Dostojevski romaani faabula on I vaatuses küll punktiirina antud, ent seda võib vaadelda ka eksistentsialistliku draamana; II vaatuse lunastuslugu jääb sõnade taha.

Tantsukeel suudab väljendada inimhinges toimuvat. Laval on meistritöö. Kõik komponendid — muusika ja vaikus täpne vaheldumine, lakooniline koreograafia, Eri Klasi paindlik dirigenditöö, Lauri Väinmaa klaveril, Andris Freibergi ül-

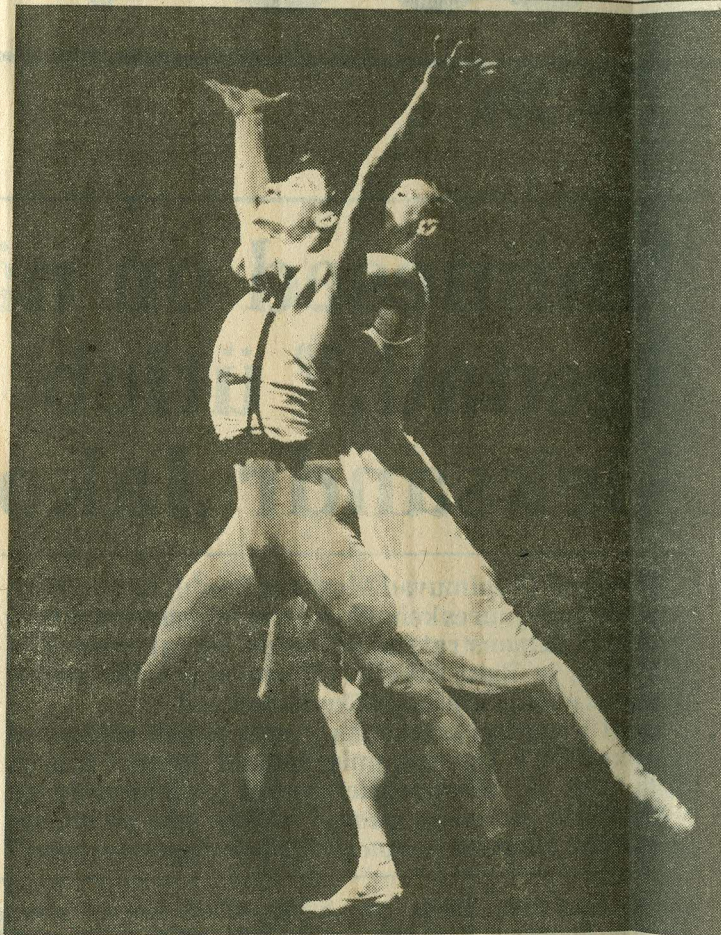
distatud ja napp kujundus, Lloyd Sobboli meisterlik ja tundlik valgusrežiim — keskenduvad peateemale.

Hellad klaverihelid ("Aliinale"), aeglaselt riuetub lahti Sonja (Ludmilla Semenjaka romantilises ning Inna Sõrmuse lüürilis-hapras interpretatsioonis) ja kummardub vee kohale. Vesi — puhastumise võrdkuju, mis ristimissakramendiski sümboliseerib pattude mahapese-mist, sündimist uuele elule — sillerdab naise kehal. Steeni ilu on saavutatud lihtsate vahendite, poetiseeritud argiliigutustega.

Vaikus. Pimedas toas on hirmunud Raskolnikov (Juri Jekimov või Priit Kripson). Uks kriiksatab, kostavad sammud. Kuriteo meenumine (korduv muusikaline motiiv) sunnib käsi peitma. Käokell kukub ja mehe käed tõusevad selle rütmis ülespoole, nagu lendu tõusta püüdes. Ta vaarub uksest välja. Kuriteopaigas seisab uurija Porfiri: kord väiklane ametnik, kord personifitseeritud südametun-nistus.

Vaikus. Kurjategija tajub kõikjal jälitamist. Tema liigutusi dubleerib selja taga Porfiri. Vaimustab Janis Garancise nii nappide vahenditega (plastilised ämblikusõrmed ja ilmekas miimika) saavutatud üldistusjõud.

Kohmetu, häbelik Sonja pakub ennast. Siin on erinevus tõlgendustes kõige teravam: Se-

• JURI JEKIMOV (Raskolnikov) ja LUDMILLA SEMENJAKA (Sonja). VAMBOLA SALUPUU foto

menjaka ilme on valulik, täis piinlikkust; Sõrmusel on ujedat koketsust. Raevukalt sööstab sisse Raskolnikov (I sümfonia 1. osa). Sonja esialgne pelg muutub mehe hingepeinu taju-

des kaastundeks. Raskolnikov sirutab välja verised käed, Sonja vajub ta jalge ette kokku. End kogudes nühib ta verd märja rätiga maha, püüdes vabastada meest tema süüst. Naine põimib

käed mehe kaela ümber, teda kaitses. Ta süütab eestpalveks küünla, et valgus võiks paista ka mehe hinge ja jääb palvesse, kui Raskolnikov minema tuigub.

Teise vaatuse avastseen kulgeb kasvavas gradatsioonis. Taas pimedus, vaikus. Hirm. Koputus, mis ägenedes kostab kõikjalt. Hullumise piiril Raskolnikov vangub läbi uste, mis on eksistentsialistide lemmik-kujundeid. Laua taga istub Porfiri, mängides üleskeeratava kanakesega. Ta naudib oma üleolekut, pööramata tähelepanu vaevatud noormehele. Pinge vallandub hüsteerilises ühis-naerus.

Muusikas kordub Sonja teema. Sonja seisab valgus, hingelist süütust sümboliseerivas rüüs. Valgus muutub koobaltsiniseks ja tegevus väljub aegruumist (Sonatiini 2. osa). Sonja sisemine ilu ja tunnete kaunidus väljenduvad kergetes linnuna tõusvates arabeskides. Ta püüab Raskolnikovi oma armastusega soojendada, ent asjata. Mees kõigub ära. Vaikus. Sonja kasvav mure ja olukorrast väljapääsu otsimine avaldub liikumise kiirenevas rütmis, mille kulminatsiooniks on karjatav hüpe üles...

Pimeduses istub seljaga publiku poole Porfiri—südametun-nistus, pöörab end ootamatult, hiilib vaevatud Raskolnikovi poole, lohistab teda ja tõukab siis jalaga. Porfiri käed on kui kombitsad, mis ohvrit lahti ei lase.

Sinine, pisut hõbedaselt kumav valgus ("Diagrammid"), armastajad jooksevad tagurpidi mööda serpentiini teineteise järel, kuni kohtuvad. Mees tõstab naise üles nii, et naine moodustab käsi külgedel hoides risti, tõugates eemale kõike kurja. Asjata. Ta jääb üksi, vajub lon-

gu. Kellalöövide saatel liigub ta üle lava risti ette lüües.

Raskolnikov kargab istuvalle Porfirile kallale ja raputab teda ("Calix"), püüdes painajast vabaneda. Ent valitsejaks on Porfiri, kes noorukit hüpnukuna lükkab ja omatahtsi väänab. Pimedusest ilmub Sonja küünla-ga. Laval läheb valgemaks (III sümfonia 1. ja 2. osa), naise liikumine muutub õrnalt hallitavaks, kiikuvaks. Ta sisendab kindlust Raskolnikovile, läbiv on risti kujund: vaid läbi kannatuse on hingerahu võimalik. Jõu läte on palves ja pihis, sisemise harmooniani saab jõuda vaid ühenduses Jumalaga.

Tagaseinas rippuvale kangale ilmub Kristuse nägu ("Credo"). Hingelist tasakaalu kehastab arabeskidesse libisev naisrühm, kuritegu ja süüd — punastes hõlstedes meesrühm. Sisemist kaost näidatakse läbiseegi toimuva tegevuse kaudu: tõmblev vanaeit (Mihhail Netsajev), Jumala viha tähistav suits, naisrühma ahastav jooks, kurjategijat vintsutat meesrühm. Võidab ilu: usus puhastunud mõrtsukas on suuteline oma tegu üles tunnistama.

Kellalöögid, aja voolavus muusikas ("Cantus"), sumedas valguses aeglaselt sisse liuglevad tantsijad, libisevad tõsted, meeste kätel küünlaid hoidvad naised... Ja külmas hommiku-udus sammub ahelais, ent sisemiselt vaba Raskolnikov, saatjaks Sonja.

Hetkel, mil jõuame oma elu viimse sügavuseni.

võime kogeda igavikulist rõõmu, hävitamatut lootust ja tõe, millele on rajatud elu ja surm.

Paul Tillich